

Socialna distanca ali varna razdalja?

Uvod:

Že prve dni trenutno še vedno trajajoče pandemije se je pojavila besedna zveza 'socialna distanca', ki naj bi nas rešila pred najslabšim. Besedno zvezo se je nekajkrat poskusilo spremeniti, češ da direkten prenos iz angleščine ni ustrezen, a je sodeč po Google-trends to še vedno prevladujoče poimenovanje. Tako kot pandemiji hočemo tudi neustreznemu poimenovanju narediti konec, s tem v mislih smo se lotili iskanja boljšega poimenovanja tega pomembnega protipandemskega orožja.

Z (novimi) pojavnostmi se pojavi potreba po (novem) poimenovanju. Ker so nove pojavnosti, ko pridejo do nas, največkrat že poimenovane v globalni angleščini, se pogosto zgodi, da se pri iskanju izraza v slovenščini opremo na angleški izraz, ki ga tako ali drugače podomačimo ali prevedemo, pri tem pa se tipično pretirano ne oziramo na to, kaj si o tem izrazu mislijo jezikoslovci. Zato ni neobičajno, da nek naglo in ne najbolje preveden izraz mediji in preko njih govorci sprejmejo, še preden uspejo jezikoslovci podati svoje na strokovnem premisleku osnovano mnenje.

Podobno se je z naglim pojavom koronavirusa in hitrim odzivom nanj zgodilo besedni zvezi *socialna distanca*, nekritičnim "prevodom" angleške zveze *social distancing*. *Socialno distanco* so kot termin odsvetovali na spletni strani Terminologišče (Terminološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša), kjer so predlagali poimenovanje *omejevanje socialnih stikov*. Proti temu terminu se je v reviji *Dialogi* izrekla Emica Antončič (*Dialogi* 7-8, 2020, str. 89 -- 92), ki zaključí, da bi bilo bolje, če bi se ta nadvse aktualen pojem poimenovalo *varna razdalja*, z različnimi razlogi pa so se proti *socialni distanci* izrekli tudi drugi. V nadaljevanju bomo v par stavkih povzeli do sedaj predstavljene argumente nato pa dodali še nekaj svojih misli o različnih predlogih in predlagali novo poimenovanje. Vse skupaj je za nas predvsem vaja v purizmu brez velikega čustvenega vložka.

Na neustreznost izraza *socialna distanca* so poleg Terminologišča opozorili tudi socialna psihologinja Mirjana Ule, sociolog Matjaž Hanžek in urednik SP Dela Ali Žerdin. Kakor razlagajo, je *socialna distanca* že obstoječ in uveljavljen sociološki termin, ki pomeni razkorak med različnimi družbenimi skupinami (družbenimi razredi, etničnimi, rasnimi in spolnimi skupinami). O tej socialni distanci recimo govori članek M. Smrketa in M. Hafner-Finka (*(Ne)religioznost in socialna distanca do izbranih družbenih manjšin v postsocialistični Evropi (Teorija in praksa let. 45, 3–4 / 2008)*). Poudarjanje, da moramo za spopad z virusom vzpostaviti, vzdrževati ali celo povečevati socialno distanco, naj bi tako sugeriralo, da bi morali za spopad z virusom povečevati razkorak med družbenimi skupinami, kar pa seveda ni res (oz. je to, da se to trenutno žal dogaja, škodljivo, ali pa vsaj nezaželeno).

Razpravljalci so izpostavili, da direkten prepis angleškega izraza v tem primeru ni

dobra rešitev, ker angleški izraz *social* pač ni primerljiv s slovenskim izrazom *socialen/socialni*. Angleški izraz ima širši pomen in ima poleg pomena, ki je skupen s slovensko besedo *socialen*, torej pomena vezanega predvsem na gmotni položaj, socialno delo, socialno pomoč, socialni čut, socialne težave itd., tudi pomen, ki je vezan na družabnost oz. družabno življenje. Na nek način gre torej skoraj za lažna prijatelja (recimo jima pollačna prijatelja).

Emica Antončič omeni tri možna alternativna ustrežnejša poimenovanja: *fizična razdalja*, *telesna razdalja* in *varna/varnostna razdalja* ter zaključi, da je najprimernejši izraz *varna/varnostna razdalja*, ki edini sugerira, da gre za razdaljo, "ki nas ne izpostavlja nevarnosti, da se virus z drugih oseb prenese na nas". Zaradi terminološke obremenjenosti izraza *varnostna razdalja* pa nadalje predlaga, da bi *social distancing* prevajali kot *varna razdalja*.

V okviru Terminologišča so predlagali malo daljše in bolj opisno poimenovanje *omejevanje socialnih stikov*, ki naj bi bilo manj dvoumno od termina *družbeno oddaljevanje* (ta naj bi se po SSKJ2 navezoval predvsem na zelo konkretno dejanje povečevanja razdalje s premikanjem oz. na neprostorska oddaljevanja) in s terminološkega stališča manj sporno kot termin *vzdrževanje socialne distance*. Kakor razlagajo, je *socialni stik* uveljavljen termin na področju socialne pedagogike, zaradi česar naj bi imel prednost tudi pred zvezo *omejevanje družbenih stikov*.

Po našem mnenju predlagani izrazi niso najboljši. V kolikor nas moti terminološka obremenjenost posameznega izraza (zaradi česar se izogibamo izrazu *socialna distanca* in *varnostna razdalja*), morda tudi izraz *varna razdalja* ni najboljši, saj je takšna zveza pogosta v neki drugačni rabi, konkretno, športni: kot naprimer v stavku "[...] sta z dvema zaporednima goloma poskrbela za varno razdaljo." in lovsko-zasledovalni, kot na primer v povedi "[...] odpirajo pogledi na tisoče živali, ki nas opazujejo iz varne razdalje.". Če smo torej dosledni, bi se morali tudi tej besedni zvezi odreči, saj že ima nek drug pomen, četudi se zdi vsaj lovsko-zasledovalna raba precej sorodna epidemiološki -- nanaša se na fizično razdaljo, ki omogoča (ali vsaj olajša) preživetje. Ne želimo trditi, da je izraz nujno neprimeren že samo zato, ker ga nekdo že uporablja za nekaj drugega, a če tak argument uporabimo enkrat, je verjetno prav, da ga uporabljamo vedno.

Po našem mnenju je izraz *varna razdalja* tudi drugače neprimeren kot prevod angleškega izraza *social distancing*. V angleških virih naj bi izraz *social distancing* na področju javnega zdravstva pomenil skupek nefarmaceutskih ukrepov za preprečitev širjenja nalezljivih bolezni. Če torej iščemo ustreznico za *social distancing*, iščemo tudi poimenovanje za skupek nefarmaceutskih ukrepov, za kar pa se zdi, da *varna razdalja* le ni najustreznejši izraz. Spodbujanju uporabe spletnih orodij za srečanja, podpiranje dela od doma, odsvetovanje fizičnega obiskovanja, praznovanj, posedanja na kavi, pivu itd. se ne zdi najprimernejše reči varna razdalja. Vsaj na prvo žogo ne. Podobno pa se ne zdi primeren niti izraz *omejevanje socialnih stikov*,

ki je po eni strani preveč specifičen, saj govori le o enem vidiku teh ukrepov, po drugi strani pa preveč splošen, saj je omejevanje nujno le za določen tip socialnih stikov, pa še to omejevanje je vezano le na fizično združevanje.

In kaj bi bilo bolje? *Distancing* kot beseda opisuje proces odmikanja, ne samo končno stanje odmaknjenosti, če torej iščemo ustrezen prevod, se tudi s tega gledišča ne zdi najprimerneje govoriti o 'razdalji', ki je le ena od dimenzij tega razmikanja. Iščemo izraz, ki ne opisuje končnega stanja, temveč predvsem idejo, da bolj kot smo oddaljeni/razmaknjeni, bolj smo varni. Ob pomanjkanju boljše ideje smo želeli predlagati, da bi raje govorili o *razmikanju* kot pa o *distanci* ali *razdalji*.

Ker je tu seveda govora o družabnosti in ne o fizičnosti, saj ne gre le za odmaknjenost oz. razmik med telesi, četudi se ravno razmik med telesi zadnje čase najbolj poudarja, temveč za omejitev (resda predvsem fizičnega) druženja, menimo, da bi bilo smiselno govoriti o družabnem razmikanju. Človek je po svoji naravi družabno bitje, v družbi se socializira in oblikuje svojo osebnost. Ker s sprejemanjem zdravstvenih ukrepov omejujemo prav to družabno življenje in obenem ne želimo uničiti družbe (tj. celotnega sistema socialnih stikov), verjamemo, da je ustrežnejši prevod izraza *social distancing* -- *družabno razmikanje* (kar lahko razumemo tudi kot *razmikanje, ki ohranja/vzdržuje družabnost*). Kot rečeno že uvodoma, četudi ta izraz predlagamo in za njim stojimo, do njega ne gojimo nikakršnih čustev. Sicer pa mislimo, da bi morala trenutna vlada odstopiti.

Dominika Prijatelj, Lara Vončina, Lanko Marušič
(nastalo v okviru študija druge stopnje Slovenistike na Univerzi v Novi Gorici)